

Armoede heeft vele gezichten en zorgt voor ongezondheid

Mensen uit huishoudens met een laag inkomen leven gemiddeld 5 jaar korter dan mensen met een hoog inkomen. Het verschil in gezonde levensjaren bedraagt zelfs 14 jaar. Armoede leidt tot sociale uitsluiting, beperking van participatie en zelfredzaamheid.

Inleiding

Armoede is van invloed op gezondheid

Sinds een aantal jaren kent Nederland een toename van armoede als gevolg van de economische crisis. Armoede kan een negatief effect hebben op gezondheid.

In deze factsheet wordt inzicht gegeven in het fenomeen armoede in Nederland en Zuid-Limburg. Daarnaast wordt de relatie met gezondheid beschreven. Ook zijn aanknopingspunten voor beleid geformuleerd om armoede te verminderen en de negatieve effecten op de gezondheid te beperken.

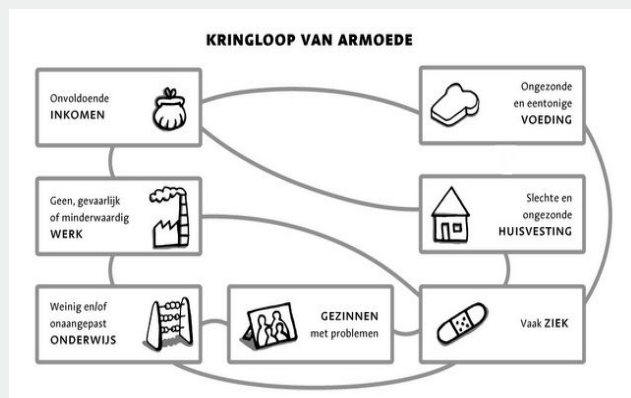
Wat is armoede?

Armoede gaat niet meer alleen over geld

De armoedegrens verschilt per land. Ook worden in diverse landen geheel verschillende definities van het begrip armoede gehanteerd. Armoede wordt in Nederland beschreven als een tekort aan middelen om in voldoende mate in de maatschappij te kunnen functioneren. Het CBS hanteert de lage inkomensgrens, ook wel armoedegrens genoemd. Deze is gebaseerd op de hoogte van het bijstandsniveau. In 2014 is het bedrag voor een alleenstaande boven 21 jaar € 677,27 per maand, dit is inclusief vakantiegeld.

Maar bij armoede gaat het niet alleen over geld. Het is een complex probleem dat samenhangt met: opleiding, zelfredzaamheid, wonen, economische zelfstandigheid, gezondheid en mogelijkheden tot participatie.

Figuur 1: Kringloop van armoede

Armoede kan iedereen overkomen

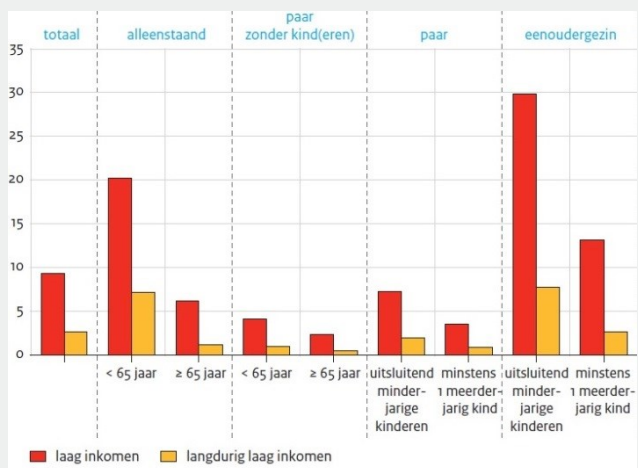
Armoede heeft veel gezichten en kan iedereen overkomen. Mede als gevolg van de economische crisis verkeren momenteel meer groepen in een armoedesituatie zoals; kleine zelfstandigen, jonge kinderen, alleenstaande jonge moeders, ouderen, maar ook de groep 30-44 jarigen wordt getroffen. Uit de Gezondheidsmonitor van de GGD Zuid Limburg blijkt dat 21% van de mensen met een betaalde werkkring moeite had om rond te komen van het inkomen. Onder werklozen en arbeidsongeschikten is dit meer dan het dubbele, 52%. Zelfstandigen en werknemers die onder de armoedegrens leven verdienen hun brood relatief vaak in de handel en horeca.

Armoede in cijfers

Armoede naar type huishouden

Armoede is niet gelijkmatig verdeeld over de bevolking en komt bij bepaalde groepen vaker voor dan bij andere. Bijna een derde van de eenoudergezinnen heeft langdurig (4 jaar of langer) een laag inkomen. Andere risicogroepen zijn: alleenstaanden (vooral onder de 65 jaar), niet-westerse huishoudens en huishoudens met bijstand.

Figuur 2: Huishoudens (langdurig)^a onder de lage-inkomensgrens, naar samenstelling van het huishouden, 2012 (in procenten, voorlopige cijfers)

^a huishoudens met niet alleen in 2012, maar ook in de jaren 2009-2011 een laag inkomen (Bron: CBS (IPO))

Hoeveel huishoudens hebben een laag inkomen?

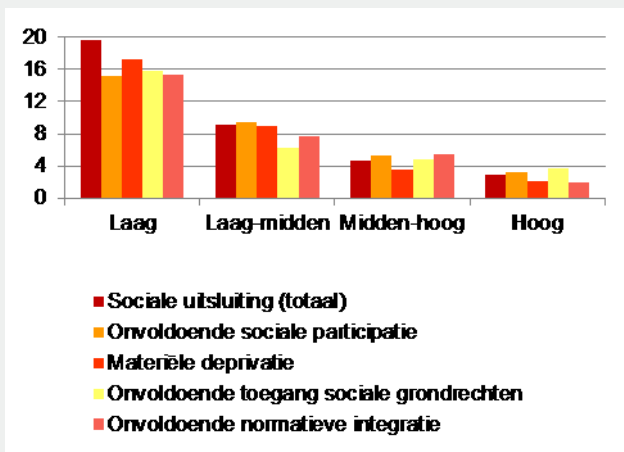
In 2011 zat 8,3% van de Nederlandse huishoudens tenminste 1 jaar onder de lage inkomensgrens. In Zuid-Limburg was dit 9,6%.

Bijna een kwart van alle huishoudens onder de lage inkomensgrens bevindt zich in de vier grote steden. Echter ook drie Zuid-Limburgse gemeenten zitten in de top-tien van gemeenten met het hoogste aandeel lage inkomens, dit betreft: Vaals (13,7%), Heerlen (13,0%) en Kerkrade (11,8%).

Meedoen kost geld

Naast financiële middelen voor noodzakelijke kosten als huisvesting, voeding, verzekeringen, kleding etc. is ook geld nodig voor sociale participatie. Als mensen moeite hebben met rondkomen, bezuinigen zij vaak op vrijetijdsvoorzieningen die geld kosten zoals (sport)verenigingen, uitstapjes en feestjes. Dit heeft een negatief effect op de maatschappelijke en sociale participatie. Het percentage mensen dat zich matig tot sterk sociaal uitgesloten voelt is in Zuid-Limburg hoger dan in Nederland. Met name de dimensie onvoldoende sociale participatie is bij de Zuid-Limburgse populatie hoger in vergelijking met de rest van Nederland. Het opleidingsniveau speelt bij sociale uitsluiting een belangrijke rol.

Figuur 3: Sociale uitsluiting naar opleidingsniveau bij volwassenen (19-64 jaar) (in %)

Kinderen in armoede

Ongunstige positie voor kinderen in armoede

In 2013 groeiden in Nederland 1 op de 9 kinderen op in armoede. De uitgangspositie van kinderen in een gezin met een laag inkomen is niet gunstig. Geschat wordt dat 6-19% van de kinderen in Nederland in een

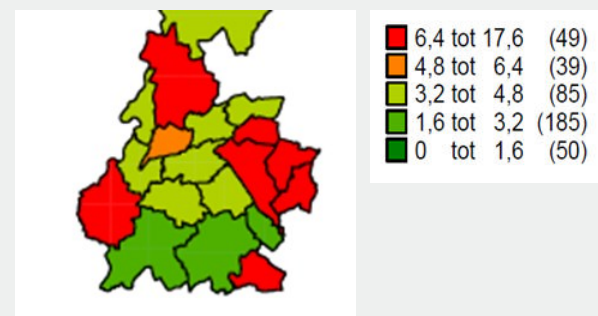
risicovolle gezondheidssituatie leeft als gevolg van de financiële situatie in het gezin. Voor een deel van de kinderen die in armoede leven leidt dit tot psychische en/of lichamelijke klachten omdat zij zich zorgen maken over de situatie thuis. Verder is het waarschijnlijker dat ze lager presteren op school, waardoor ze later minder vaak een vaste baan hebben of een minder goed betaalde baan en dat ze vaker te maken hebben met geweld in de gezinssituatie.

Ondersteuning van minima is meer dan alleen financiële ondersteuning

In veel gemeenten bestaan projecten of regelingen die er specifiek op gericht zijn om sporten voor kinderen van minima mogelijk te maken. Het Jeugd-sportfonds en de Stichting Leergeld zijn voorbeelden hiervan.

De gegevens in deze factsheet laten zien dat armoede en een minder goede gezondheid met elkaar samenhangen en elkaar in stand houden. De aanpak van armoede en gezondheid vraagt om afstemming tussen verschillende beleidsterreinen (WMO, sociale zaken, gezondheid, sport, onderwijs). Hierbij kan enerzijds financiële ondersteuning ingezet worden om de gezondheidssituatie en de maatschappelijke participatie te verbeteren. Anderzijds is inzetten op het verbeteren van de gezondheid zinvol. Hiermee wordt de kans op een opleiding, werk en verbetering van inkomen vergroot. Aan kinderen biedt dit kansen om te voorkomen dat ze een in achterstandspositie terecht komen.

Figuur 4: Percentage kinderen dat in een uitkeringsgezin leeft in Zuid-Limburg, naar gemeente

Noot legenda: 6,4 tot 17,6 betekent dat het aantal kinderen dat in een uitkeringsgezin leeft in een bepaalde gemeente ligt tussen 6,4 en 17,6%.

Het getal tussen haakjes betreft het aantal gemeenten in Nederland waarvoor die categorie geldt (Bron: Kinderen in Tel, 2014)

Aanknopingspunten voor beleid

- Preventief armoedebeleid. Terugdringen van overerving van armoede staat centraal. Concreet: gratis peuterspeelzaal, extra inzet op taalbeheersing, ondersteuning bij huiswerk en het bezoeken van jongeren die zijn uitgevallen of dreigen uit te vallen in het onderwijs.
- Gebruik van regelingen (onder andere Jeugdsportfonds, stichting Leergeld, budgetteringscursus 'Goede Voeding').
- Terugdringen niet-gebruik van voorzieningen. Met name het bereik van andere doelgroepen dan uitkeringsgerechtigden die al bekend zijn bij de gemeente.
- Verbetering doorverwijzing binnen maatschappelijk middenveld (onderwijs, jeugdgezondheidszorg, maatschappelijk werk).
- Versterken zelfredzaamheid burgers en vergroten financieel bewustzijn (met name bij jongeren) door gerichte voorlichting.

Meer info?

Voor vragen kunt u contact opnemen met het secretariaat afdeling Kennis en Innovatie van de GGD Zuid Limburg, telefoon: 046 - 850 55 05

Geleen, 2015